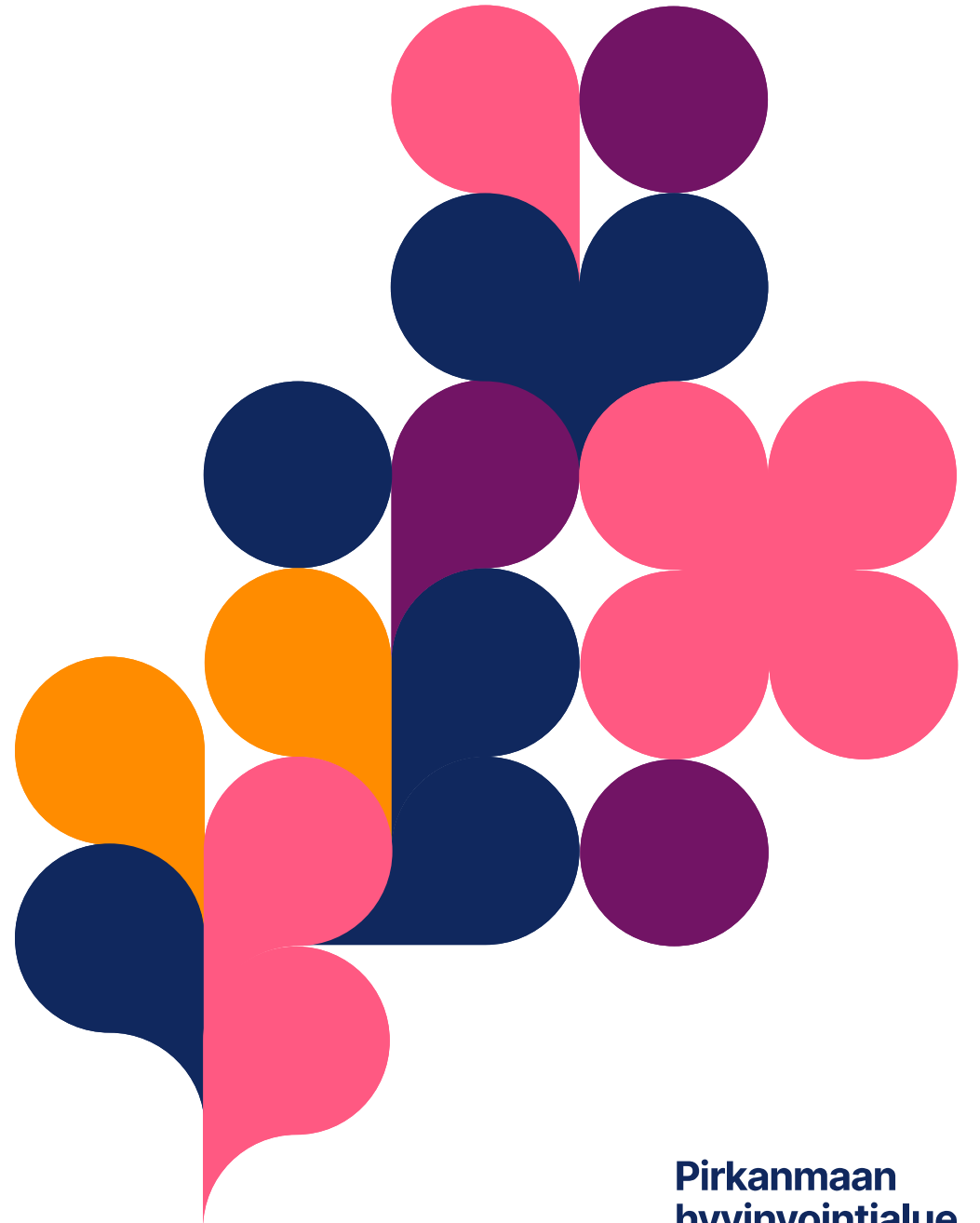

Ehkäisevä toimeentulotuki ja välitystili asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä

Kehittäjäsosiaalityöntekijä Elina Perkiö

Taloussosiaalityön sosiaaliohjaaja Anne Seppälä

20.3.2024

Esityksen rakenne

Yleisesti asunnottomuudesta ja asunnottomuuden vastaisesta työstä

Tietoa keskeisestä lainsäädännöstä

Välitystilit Pirkanmaan hyvinvointialueella

Asunnottomuutta ennaltaehkäisevät työmuodot:
taloussosiaalityö ja Talousneuvola

Miksi asunnottomuutta pitää ennaltaehkäistä?

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy on edullisempaa, helpompaa ja inhimillisempää kuin asunnottomuuden poistaminen

Faktoja asunnottomuudesta

Asunnottomuus on vaikeimpia sosiaalisia ongelmia Suomessa, ja se on kriisi sitä kokevalle ihmiselle

Asunnottomuutta on saatu vähennettyä Suomessa globaalisti katsottuna poikkeuksellisella tavalla – asunnottomuuden poistamiseen on vielä matkaa, mutta tavoite ei ole mahdoton

ARA:n selvityksen mukaan Suomessa oli viime vuonna runsaat 3 400 yksinelävää asunnotonta (noin 30 % oli pitkäaikaisasunnottomia). Asunnottomien määrä väheni edellisvuodesta noin 260 henkilöllä, pitkäaikaisasunnottomien osuus vähenemisestä oli 115.

Asunnottomuudella on mittavat yksilökohtaiset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Asunnottomuus aiheuttaa mittavia inhimillisiä kärsimyksiä. Asunnottoman henkilön riski kuolla ennen aikaisesti on ylikorostunut (5-kertainen verrokkiryhmään nähden) ja riski erityisesti väkivallan uhriksi joutumiselle (Helsingissä tehdyn rekisteritutkimuksen mukaan n. 50 % ensisuojaissa oleilevista kuoli 10 vuoden aikana).

Yhteiskunnallisesti asunnottomuus aiheuttaa myös taloudellisia kustannuksia. Esimerkiksi Helsingissä asunnottoman henkilön on arvioitu maksavan vuosittain 40 000€; asunnottoman henkilön asuttamisen asumispalveluihin on arvioitu tuovan 14 000€ säästöt vuosittain

Asunnottomuus myös altistaa rikollisuudelle ja uusintarikollisuudelle. Tämän vuoksi vapautuvien vankien asunnottomuuden poistaminen on keskeistä. Tällä hetkellä 1/3 vapautuvista vangeista vapautuu asunnottomana

Asunnottomuustyö sosiaalihuollossa

- Sosiaalihuollon rooli asunnottomuustyössä paikantuu moniin eri kohtiin:
 - Asumisneuvonta matalalla kynnyksellä asumisen kriiseissä ja asumisen suunnittelussa
 - Asunnottomien henkilöiden parissa tehtävä sosiaalihuolto
 - Asumissosiaalinen työ osana sosiaalityön toteuttamista: liikkuminen asiakkaan kotiin, asumisen sujumisen varmistaminen psykososiaalisen tuen ja konkreettisen ohjauksen ja neuvonnan keinoin
 - Tarvittavien palvelujen suunnittelu ja järjestäminen asumisen sujumiseksi: asumispalvelut, tuettu asuminen, välitystili, edunvalvonta, kotihoito, päihde- ja mielenterveyspalvelut, siivouspalvelut jne.
 - Rakenteellinen sosiaalityö joka tasolla

Sosiaalihuoltolaki

Lain tarkoituksena on:

- 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;
 - 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;
 - 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;
 - 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;
 - 5) parantaa yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi (SHL 1 §)
- SHL:ssä määritellään ne sosiaalipalvelut, joiden saatavuudesta hyvinvointialueen on huolehdittava. Laissa myös painotetaan, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa on noudatettava asiakkaan etua ja kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen (SHL 4 §).
 - Sosiaalihuoltolailla turvataan osaltaan jokaisen perustuslaillista oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

Toimeentulotuki viimesijaisena tukena

- Toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi tueksi, mutta monen kohdalla siitä on tullut pysyvä tuki muiden etuuksien täydentäjänä tai korvaajana
- Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. **Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.** (Toimeentulotukilaki 1 §)
- Perustoimeentulotuki haetaan ja myönnetään Kansaneläkelaitoksesta (Kela)
- Perustoimeentulotukea haettaessa tulee ensisijaisten etuuksien myöntämisen (mm. asumistuki, työttömyysetuudet, eläke-etuudet) edellytykset arvioida
- Kelan myöntämän perustoimeentulotuen lisäksi on mahdollista saada hyvinvointialueen myöntämää täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea

Ehkäisevä toimeentulotuki on yksi sosiaalityön työvälineistä

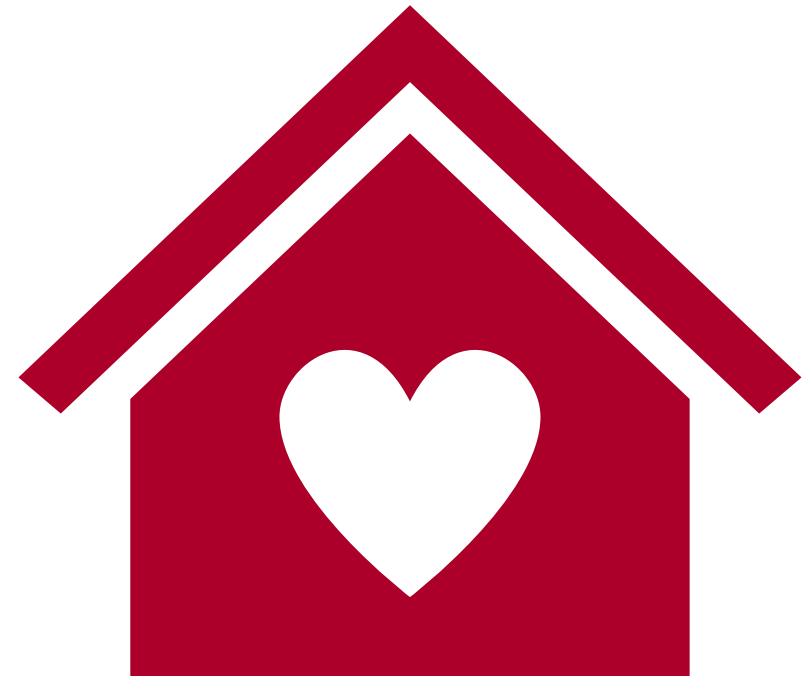
- Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. (Toimeentulotukilaki 1 §)
- Ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää tuen saajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin, **asumisen turvaamiseksi**, ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi sekä muihin tuen saajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin. (Toimeentulotukilaki 8 §)
- Hyvinvointialue päättää ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisen perusteista.
- (Toimeentulotukilaki 8 §)
- Tuen myöntäminen perustuu yksilökohtaiseen harkintaan
- Ehkäisevää toimeentulotukea ei ole tarkoitettu toistuvasti myönnettäväksi, vaan sillä voidaan pääsääntöisesti kertaluontoisesti tukea asiakkaan selviytymistä vaikeissa elämäntilanteissa

Sosiaalihuollon toteuttaminen

- Lähtökohtana on, että esimerkiksi hädät tai asumisolosuhteet vaarantavat velat pyritään ratkaisemaan taloudellisella tuella yhdistettynä sosiaalityön työskentelyyn. Palveluneuvojat konsultoivat asumista vaarantavista velkatilanteista sosiaalihuollon ammattihenkilöä. Huomioimme paikkasuhteiden vahvistamisen esim. toimeentulotukea myönnettäessä.
- Taloudellisen tuen vuokravelkoihin tulee perustua suunnitelmaan siitä, miten asiakasta tuetaan jatkossa, jotta asuminen onnistuu
- Vuokravelkatilanteessa, mikäli ehkäisevää toimeentulotukea myönnetään, tulisi arvioida sosiaalihuollon palvelujen tarvetta ja tarvittaessa aloittaa sosiaalihuollon asiakkuus tai muut tukitoimet

Huoneen taulu

- Asunto on perusoikeus
- Asunnottomat sosiaalipalvelujen piiriin
- Työmuodot vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin
- Taloudellinen tuki yhdistettynä palvelujen tarjoamiseen
- Asiakkaan toimijuuden ja osallisuuden vahvistaminen
- Kirjallinen suunnitelma tekee työn ja järkeilyn näkyväksi
- Älä jää asiakkaan kanssa yksin - muista yhteistoimijuus

Johtopäätökset

- Ehkäisevä toimeentulotuki on työväline, jolla sosiaalihuolto voi tukea erityistilanteissa asiakkaan perusoikeuksien ja välttämättömän huolenpidon toteutumista
- Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu yksilölliseen harkintaan. Viranomaispäätökset viranhaltija tekee aina omalla virkavastuullaan, mitään sitovia linjauksia ei ole valmiina
- Harkintatilanteissa tulee punnita tehtyjen päätösten seurauksia. Jos toimeentulotuki päätetään hylätä, on selvitettävä, millä keinoilla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömät olosuhteet

Välitystilit Pirkanmaan hyvinvointialueella

Pirkanmaan hyvinvointialue on muodostunut 23 kunnasta, joissa jokaisessa on omat erityispiirteensä. 2023 oli kokonaiskuvan luomisen aikaa, yhteisiä käytäntöjä ei vielä ole

Erilaiset sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmät ovat aiheuttaneet oman haasteensa turvallisessa siirtymässä

Siirtymävaiheessa välitystileihin liittyvät tehtävät keskitettiin osittain talouden tukipalveluihin. Osittain tehtäviä hoidetaan edelleen palvelutuotannon puolella

Välitystilit Pirhan tukipalveluna

Pirkanmaan hyvinvointialueella on yhteensä noin 1500 välitystiliasiakasta (Tampereella noin 950 asiakasta).

Välitystilipalvelu on asiakkaalle maksuton.

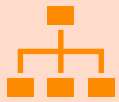

Välitystilin hoidosta on laadittu ohjeet Kuntaliiton suosituksen mukaan ja riskienhallinta toteutetaan sisäisten ohjeiden ja voimassa olevan lainsäädännön mukaan.

Tampereella ja Orivedellä käytännöt luotiin kunta-aikaan; Pirhassa ei vielä yhtenäistä mallia, vaan käytännöt vaihtelevia.

Tavoitteet välitystilien osalta

Välitystileihin liittyvät tehtävät on keskitetty talouden tukipalveluihin kevään 2024 aikana

Syksyllä 2024 käyttöönotetaan uusi sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä Saga. Tällöin:

- ° Välitystileihin liittyvät toiminnalliset prosessit yhtenäistetään siirtymässä.
- ° Välitystilin hoidosta laaditaan ohjeet Kuntaliiton suosituksen mukaan.
- ° Riskienhallinnasta laaditaan ohjeet sisäisten ohjeiden ja voimassa olevan lainsäädännön mukaan.

Välitystilien hakemisen perusteet ja tarkoitus

Välitystilin avulla autetaan asiakasta, jolla on toistuvasti vakavia ongelmia raha-asioidensa hoitamisessa.

Asiakas **sitoutuu vapaaehtoisesti palveluun**, jossa hänen tulonsa ohjautuvat sosiaalitoimen hallinnassa olevalle tilille. Tililtä hoidetaan päivittäiset menot ja raha-asiat sovitun mukaisesti. Asiakkaalle annetaan jäljelle jäävistä varoistaan käyttöraha.

Asiakkaan ja sosiaalitoimen välinen yhteinen sopimus raha-asioiden hoidossa. Asiakas ei ole tällöin holhouksen alaisena tai yleisen edunvalvonnan piirissä.

Asiakas voi halutessaan lopettaa välitystilin. Lopettaminen vaatii tapaamisen ja keskustelun työntekijän kanssa ja erillisen Välitystilin lopettaminen -lomakkeen allekirjoittamisen.

Lopettamalla välitystilin asiakas ottaa jälleen itselleen vastuun taloutensa hallinnasta (mm. asumiskustannusten ja laskujen maksusta) jatkossa ja vastaa itse laskujen maksamatta jättämisestä mahdollisesti koituvista seuraamuksista.

Mitä taloussosiaalityö on?

- Keskeinen sosiaalityön osa-alue
- Talouteen ja toimeentuloon liittyvä sosiaalityön työorientaatio, jonka tavoitteena on asiakkaan taloudellisen toimintakykyisyyden vahvistaminen (PRO SOS -hanke, 2017, Taloussosiaalityö.)
- Taloudellinen toimintakyky sisältää mm. taloudelliset tiedot ja taidot, arkisen taloudenhallinnan sekä kyvyn varautua tulevaisuuteen ja muutoksiin. (Viitasaari 2019, Teoksessa Minna Zechner, Sirpa Karjalainen ja Katri Viitasalo (toim.) Avauksia taloussosiaalityöstä.)
- Taloudellisen toimintakyvyn edellytyksiin vaikuttavat sekä yksilölliset että rakenteelliset tekijät -> pelkällä yksilötyöskentelyllä ei pystytä parantamaan taloudellista toimintakykyä, vaan tarvitaan vaikuttamista myös yhteiskunnan rakenteisiin (Sällinen, Johanna (2019) Taloussosiaalityö aikuissosiaalityössä, Teoksessa Minna Zechner, Sirpa Karjalainen ja Katri Viitasalo (toim.) Avauksia taloussosiaalityöstä.)

Tarve taloussosiaalityölle

- Talous- ja velkaongelmat ovat haaste monille suomalaisille ja niillä on merkittäviä vaikutuksia ihmisten hyvinvoinnille
- Talouden saaminen tasapainoon vapauttaa asiakkaan voimavaroja työstää muita asioita ja tavoitteita, esim. työllistymiseen tai terveydentilaan liittyen
- Hallinnan ja toimijuuden tunne omasta elämästä kasvaa
- Tiedon lisääminen ja vaihtoehtojen esiin tuominen vähentää toivottomuuden tunnetta, toimijuuden ja oman elämän hallinnan tunne kasvaa

Haasteita taloussosiaalityössä

- **Työntekijän näkökulmasta**
 - Ei selkeää sosiaalihuollon organisaation läpäisevää toimintamallia
 - Työntekijäkohtaisia eroja paljon
 - Vähäiset resurssit
- **Asiakkaan näkökulmasta**
 - Etuuksien jakautuminen useille maksupäiville kuukauden aikana
 - Muutokset elämäntilanteissa ja/tai tuloissa/etuuksissa, pitkät odotusajat etuushakemuksissa
 - Ylisukupolvinen häpeän kulttuuri

Taloussosiaalityö käytännössä

- Talousasioiden rohkea puheeksi ottaminen
- Asiakkaan häpeän ja muiden negatiivisten tunteiden tunnistaminen ja sanoittaminen asiakkaan tukemiseksi
- Keskustelu velkaantumisen syiden löytämiseksi, jotta velkaantuminen pysäytettäisiin
- Tietoisuuden lisääminen esim. etuuksista ja eri valintojen seurauksista
- Käytännössä mm. budjetointia, maksusuunnitelmia, arjen rahankäytön ohjausta
- Motivointityö asiakkaan tavoitteiden, toiveiden ja unelmien avulla
- Toivoa luova keskustelu toimii asiakastyön punaisena lankana

Työkaluja asiakastyössä

Harkinnanvarainen
toimeentulotuki

Etuuksien
maksaminen suoraan
laskuttajille

Erilaiset budjetointiin
ja taloudenhallintaan
liittyvät materiaalit

Ryhmätoiminta/
vertaistuki

Verkostoyhteistyö

Riittävän tiivis tuki

Tuettu asuminen

3. sektorin palvelut

Välitystili/
edunvalvonta

Sosiaalinen luotto

Takuusäätiön
lainantakaus

Yksityishenkilön
velkajärjestely

Tule pienen tai suuren talouskysymyksen kanssa

– etsitään ratkaisuja yhdessä!

Talousneuvolassa voit keskustella ilman ajanvarausta arjen raha-asioista. Meillä voit saada neuvoja ja pohtia tilannettasi eri alojen asiantuntijoiden kanssa.

Kaikenikäisille tarkoitettu palvelu on maksutonta ja luottamuksellista. Halutessasi voit asioida anonyymisti.

Tampereella joka perjantai klo 9–14

Lempäälässä joka kuun ensimmäinen maanantai klo 13–16

Valkeakoskella joka kuun kolmas maanantai klo 13–16

Puhelinasiointi talousneuvolan aukioloaikoina numerossa 044 486 3826

Fyrkkaa ja fiilistä- verkkovalmennus

**Pirkanmaalaisille, joita oma rahankäyttö,
talous- tai velkatilanne mietityttävät.**

Aiheita valmennuksessa mm.

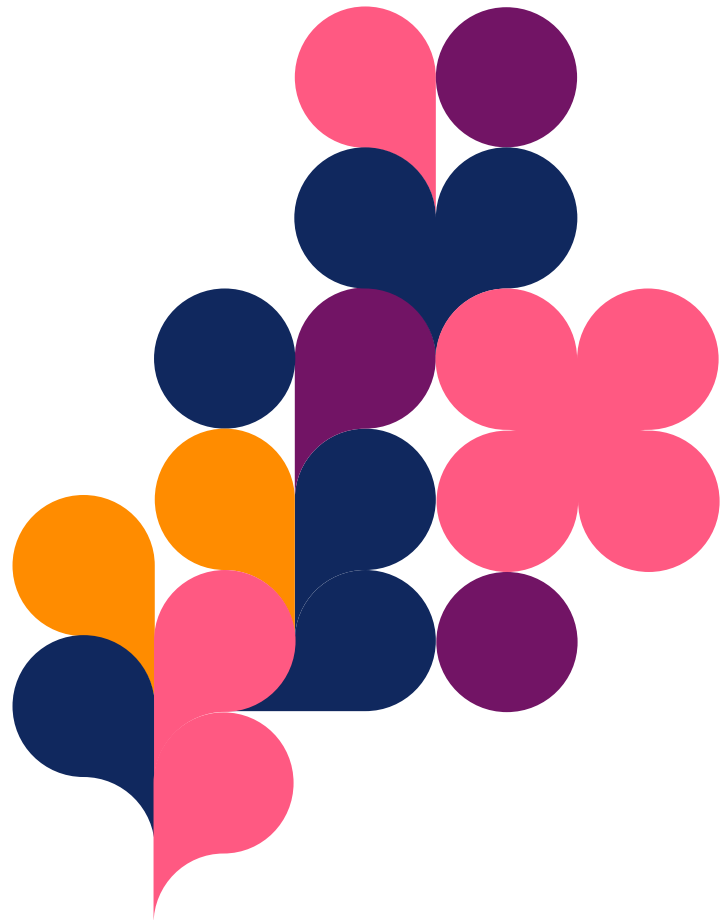
- Budjetointi
- Vipit ja velkaantuminen
- Velkajärjestelykeinot

Valmennuksessa saat vinkkejä ja välineitä
oman talouden hallintaan.

Tavoitteena on lieventää taloudellisen ahdingon tunnetta,
saada alkusysäys omien raha-asioiden ratkomiseen ja
saada tietoa, miten voi selviytyä veloistaan.

Valmennukset ovat kaikki samansisältöisiä.

Osallistuminen on maksutonta!

Yhteystiedot

Elina Perkiö
kehittäjäsosiaalityöntekijä
sosiaalipalvelut
044 4811086

Anne Seppälä

Taloussosiaalityön sosiaaliohjaaja

044 4863710
etunimi.sukunimi@pirha.fi

